

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา ชุมชนบ้านห้วยหญ้าเหว อำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์

SUSTAINABLE TOURISM DEVELOPMENT GUIDELINES: A CASE STUDY OF HUAI YA KHRUEA COMMUNITY, NAMNAO DISTRICT, PHETCHABUN PROVINCE

ทิวารรณ ศิริเจริญ กันหา^{1*}
Tiwawan Siricharoen Kanha^{1*}

Received : 16 September 2020

Revised : 22 December 2020

Accepted : 23 December 2020

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบทด้านการท่องเที่ยวชุมชนบ้านห้วยหญ้าเหว 2) ศึกษาการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวของคนในชุมชนบ้านห้วยหญ้าเหว และ 3) เสนอแนะแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนชุมชนบ้านห้วยหญ้าเหว อำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งใช้วิธีการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ ที่ประกอบไปด้วยการศึกษาข้อมูลด้านเอกสาร การสังเกต และการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยมีการตรวจสอบความเที่ยงตรงโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง ซึ่งประกอบด้วยผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 5 กลุ่ม ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ ผู้นำชุมชนและผู้นำกลุ่มท่องเที่ยว คนในชุมชนบ้านห้วยหญ้าเหว ผู้ประกอบการในพื้นที่อำเภอน้ำหนาว และนักท่องเที่ยว รวมทั้งสิ้นจำนวน 15 คน แล้วนำประเด็นที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) บริบทชุมชนบ้านห้วยหญ้าเหว มีความโดดเด่นในด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ จุดชมวิว การจัดกิจกรรมท่องเที่ยว อีกทั้งยังสามารถเชื่อมโยงไปยังแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ได้อีกหลากหลายแห่ง 2) ชุมชนให้ความสำคัญกับการเข้าร่วมกิจกรรมและมีส่วนร่วมในการรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชนเป็นอย่างดี แต่ในด้านการบริหารจัดการและการกระจายรายได้ยังคงเป็นปัญหาหลักของชุมชน ดังนั้นเพื่อการนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชน จึงต้องคำนึงถึงการพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวที่มีส่วนช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว สร้างจิตสำนึกที่ดี ประสพการณ์ที่มีคุณค่าแก่นักท่องเที่ยว และจะต้องคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของชุมชน ทั้งนี้หน่วยงานภาครัฐควรเป็นตัวกลางในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว การกระจายรายได้และ

¹คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

¹Faculty of Management Science, Phetchabun Rajabhat University

*ผู้นิพนธ์ประสานงาน E-mail: kratayrabbat@gmail.com

ผลประโยชน์อย่างเท่าเทียม จึงกล่าวได้ว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้มีส่วนได้เสียทั้งหมดเป็นกระบวนการสำคัญที่จะนำไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้สำเร็จ

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การมีส่วนร่วมของชุมชน
ชุมชนบ้านห้วยหญ้าเครือ

ABSTRACT

This study aims to 1) study the context of tourism community in Huai Ya Khrua community, 2) to study the hosts' participation in Ban Huai Ya Krua community, and 3) to provide guidances on sustainable tourism development in Huai Ya Khrua community, Namnao district, Phetchabun province. A qualitative research was used in this study comprising with the document study, observation and in-depth interview, after it had been checked validity by the experts. This research had used purposive sampling to choose the population who can provide information of Huai Ya Khrua Community tourism management according to the research objectives. The 15 key informants were divided into 5 groups; government officers, community leader, the local community, tourism business entrepreneurs, and Thai tourists. After that, the issues from the data collection were analyzed by the content analysis.

The result of the research has found that (1) Ban Huai Ya Krua community is the outstanding natural tourism resource with a nice scenery view points, tourism activities, and can be linked to many other destinations. (2) The community emphasis on joining and contributing the maintenance of community tourism resources. But in terms of management and income distribution, it remains a major problem for the community. Therefore, in order to contribute sustainable tourism development of the community, we need to consider the development of tourism activities that help conserve tourism resources, an awareness raising and tourists' valuable experiences, while maintaining the community's identity at the same time. The government authorities should be an intermediary agency in the developing tourism activities as well as an equal benefit distribution. That is to say a participation between local community and all stakeholders is an important process leading to a successful sustainable tourism.

Keywords: Sustainable Tourism Development Guidelines, Local Community Participation, Ban Huai Ya Krua Community

บทนำ

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้รับความสนใจเป็นอย่างมากจากทั้งหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน ตลอดจนองค์กรระดับนานาชาติ และระดับชาติได้ร่วมมือกันกำหนดนโยบายสนับสนุนแนวคิดการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ซึ่งมีเป้าหมายหลักเพื่อส่งเสริมให้เกิดการรักษาสิ่งแวดล้อมและสนับสนุนให้เกิดความยั่งยืนในธุรกิจการท่องเที่ยว การแก้ไขปัญหาจากความเข้าใจผิด และมุ่งเน้นการดูแลประโยชน์ของชุมชนท้องถิ่น อีกทั้งแผนพัฒนาจังหวัดเพชรบูรณ์ พ.ศ. 2561-2565 ยังมุ่งพัฒนาด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยกำหนดเป็นยุทธศาสตร์ที่ 2 ส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน เพื่อพัฒนาระบบการบริหารจัดการให้สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตอบสนองความต้องการและนำเสนอจุดขายการท่องเที่ยวเพื่อเป็นจุดหมายปลายทางที่ตอบทุกรูปแบบการเดินทาง (กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด สำนักงานจังหวัดเพชรบูรณ์, 2563)

การท่องเที่ยวในทุกรูปแบบไม่ว่าจะเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวโดยชุมชนหรือการท่องเที่ยวในรูปแบบอื่น ๆ ควรได้รับการพัฒนาที่จะนำไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโดยใช้หลักเกณฑ์และแนวคิดการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่สำคัญใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ ด้านการเพิ่มผลประโยชน์ในทางเศรษฐกิจแก่ชุมชนท้องถิ่น ด้านการเพิ่มประโยชน์ให้แก่ชุมชน นักท่องเที่ยวและวัฒนธรรม และด้านการเพิ่มผลประโยชน์ให้สิ่งแวดล้อมและลดผลกระทบด้านลบ (The Global Sustainable Tourism Council, 2013) นอกจากนี้ศักยภาพทางการท่องเที่ยวในแนวคิดแบบยั่งยืน ยังรวมถึงการมีจิตสำนึกที่ดีในการให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ ความยั่งยืนของทรัพยากรทางการท่องเที่ยว การรักษาทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน ควรเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนได้มีโอกาสมีส่วนร่วมกับการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม (พิมพ์ลภัส พงศกรรังศิลป์, 2557) ซึ่งถือได้ว่าเป็นกระบวนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืนได้สำเร็จ

ชุมชนบ้านห้วยหญ้าไครือ เป็นชุมชนน้องใหม่ที่เริ่มมีแนวคิดการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนเกิดขึ้น ซึ่งเป็นผลพวงมาจากการผลักดันจากหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ ความต้องการของชุมชนและความมีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติที่โดดเด่น ด้วยชุมชนตั้งอยู่ที่ตำบลน้ำหนาว อำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์ มีลักษณะภูมิประเทศที่ตั้งอยู่บนเทือกเขาเพชรบูรณ์ มีอากาศเย็นเกือบตลอดทั้งปี มีความหลากหลายทางชีวภาพและธรณีวิทยา เช่น จุดชมวิวกุ๊ฮี้ ลานหินโคกลาดน้ำตกห้วยน้ำวาง เป็นต้น ชุมชนจึงมีการรวมกลุ่มท่องเที่ยวขึ้นเพื่อจัดบริการโปรแกรมท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวโดยใช้เวลาประมาณ 3-4 ชั่วโมง มีบริการรถอู่เตี้ย รวมไปถึงอาหารท้องถิ่นไว้บริการระหว่างการนำเที่ยวด้วย เช่น แกงไก่หลาม น้ำพริกกะปิกับหน่อไม้ ผลไม้ตามฤดูกาล และน้ำสมุนไพรในกระบอกไม้ไผ่ เป็นต้น หรือนักท่องเที่ยวจะเลือกโปรแกรมสำหรับ 1 คืน โดยพักแบบโฮมสเตย์ในชุมชน

ทั้งนี้จากการจัดการท่องเที่ยวในช่วงที่ผ่านมา ชุมชนฯ เริ่มประสบปัญหาความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยว การบริหารจัดการ และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว ดังนั้นเพื่อเป็นเตรียมความพร้อมสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ตามแนวคิดการจัดการท่องเที่ยว

อย่างยั่งยืนเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการเตรียมชุมชนให้เกิดความเข้าใจ ตระหนักในคุณค่า ผลกระทบ และประโยชน์ที่จะได้รับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในฐานะของคนในท้องถิ่น รวมไปถึงความภาคภูมิใจของคนในท้องถิ่น ซึ่งเป็นเจ้าของทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวให้พร้อมต่อการรองรับนักท่องเที่ยวที่จะเข้ามาสัมผัสประสบการณ์การท่องเที่ยวที่มีคุณค่า โดยอาศัยความร่วมมือ การทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน และรูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับพื้นที่ ควบคู่ไปกับการเติบโตทางเศรษฐกิจและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติไปด้วยกันตามแนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้รับความสนใจและมีนักวิชาการจำนวนมากให้มุมมองตามหลักวิชาการอย่างหลากหลาย อย่างไรก็ตามยังมีการศึกษาอยู่ไม่มากนักเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนบ้านห้วยหญ้าเหว ซึ่งมีความเป็นลักษณะเฉพาะในการพัฒนาของแต่ละพื้นที่ และคนในชุมชนที่ถือว่าเป็นผู้มีส่วนได้เสียสำคัญในผลกระทบด้านการท่องเที่ยวซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้สำเร็จ ดังนั้นเมื่อพิจารณาจากความสำคัญข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในการศึกษา เรื่อง “แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ชุมชนบ้านห้วยหญ้าเหว” ตามหลักการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการผลักดันการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนบ้านห้วยหญ้าเหวอันนำไปสู่ความยั่งยืน และผลการศึกษายังสามารถใช้เป็นแหล่งสืบค้นข้อมูลเพื่อการพัฒนาสืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทด้านการท่องเที่ยวชุมชนบ้านห้วยหญ้าเหว อำเภอ น้ำหนาว จังหวัด เพชรบูรณ์
2. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวของคนในชุมชนบ้านห้วยหญ้าเหว อำเภอ น้ำหนาว จังหวัด เพชรบูรณ์
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนชุมชนบ้านห้วยหญ้าเหว อำเภอ น้ำหนาว จังหวัด เพชรบูรณ์

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่ชัดเจน ตรงตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยวิธีที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ได้แก่ การศึกษาข้อมูลด้านเอกสาร เป็นการรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้อง และการลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสังเกต (Observations) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ในกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (key Informants) ใช้วิธีการคัดเลือกตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) ซึ่งเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านห้วยหญ้าเหวโดยตรง ได้แก่ กลุ่มหน่วยงานภาครัฐ กลุ่มผู้นำชุมชนและผู้นำกลุ่มท่องเที่ยว กลุ่มคนในชุมชนบ้านห้วยหญ้าเหว กลุ่มผู้ประกอบการในพื้นที่อำเภอ น้ำหนาว และกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทย จำนวน 15 คน โดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ (1) แบบสังเกต สำหรับการเก็บข้อมูลในชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ใช้วิธีการสังเกต ชักถาม และจดบันทึก เกี่ยวกับความเป็นอยู่และวิถีชีวิตของคนในชุมชนบ้านห้วยหญ้าเหว และแฝงตัว

เป็นนักท่องเที่ยวเข้าไปสัมผัสวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นทั้งในวันธรรมดาและวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ เพื่อสังเกตบรรยากาศการท่องเที่ยว การบริการด้านการท่องเที่ยว ศิลปวัฒนธรรม และการบริหารจัดการท่องเที่ยวของชุมชน โดยเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นระยะเวลา 2 เดือน ตั้งแต่เดือนมกราคม-กุมภาพันธ์ 2563 (2) แบบสัมภาษณ์ เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านห้วยหญ้าศรี เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยว และหาแนวทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ซึ่งได้กำหนดระยะเวลาในการสัมภาษณ์ ไม่เกิน 35 นาที ต่อคน เพื่อให้กระชับเวลาและสะดวกต่อผู้ให้ข้อมูลหลัก ในช่วงเดือนมีนาคม 2563

ในการวิเคราะห์ข้อมูล จะนำข้อมูลต่าง ๆ ที่เก็บรวบรวมได้มาจำแนกและจัดกลุ่มข้อมูล เพื่อตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล ด้วยวิธีการการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangular Check) (โยธิน แสงดี, 2561) ได้แก่ การตรวจสอบความเหมือนของเนื้อหาจากประเด็นในภาพรวมของคำถามการวิจัย แล้วเปรียบเทียบกับเนื้อหาที่สังเกตได้ การตรวจสอบด้านผู้วิจัย โดยการนำข้อมูลจากผู้ช่วยนักวิจัยมาเปรียบเทียบความเหมือนและต่างของข้อมูล และการตรวจสอบด้านวิธีรวบรวมข้อมูล โดยใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ กัน เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน เพื่อใช้สำหรับการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ตามหลักการตีความหมายจากสัญลักษณ์และปรากฏการณ์ เพื่อตอบคำถามวิจัย แล้วใช้วิธีการวิเคราะห์และอธิบายข้อมูล สรุปผลการวิจัย และหาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนชุมชนบ้านห้วยหญ้าศรี อำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์

สุดท้ายในการสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ สร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมต่าง ๆ และตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยผู้วิจัยได้ทำการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องจากแหล่งต่าง ๆ จากนั้นจึงนำมาสร้างแบบสัมภาษณ์ และแบบสังเกตตามแนวคิดและทฤษฎีการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน แล้วจึงให้ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการท่องเที่ยวตรวจสอบ และปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ทั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดช่วงเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ต่างกัน และเลือกเก็บข้อมูลจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวชุมชนบ้านห้วยหญ้าศรีจากหลากหลายภาคส่วนที่แตกต่างกันเพื่อให้ได้เนื้อหาที่ครอบคลุม และหลายกลุ่มตัวอย่างในภาคส่วนเดียวกันเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของข้อมูล เพื่อการวิเคราะห์และตีความเชิงเนื้อหา

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาบริบท และศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านห้วยหญ้าศรี ด้วยการสังเกต ซักถาม และวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน อุปสรรค และโอกาส พบว่า ชุมชนบ้านห้วยหญ้าศรีมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ เช่น จุดชมวิวกุ๊ฮี่ ลานหินโคกลาดน้ำตกถ้ำค้างคาว รอยเท้าเทพี อากาศที่บริสุทธิ์ ซึ่งได้มีการจัดกิจกรรมท่องเที่ยว และให้บริการในธุรกิจอื่น ๆ อย่างครบครัน โดยการนำเสนอเป็นโปรแกรมนำเที่ยวสำหรับ 1 วัน และสำหรับ 2 วัน 1 คืน ในราคา 250 บาทต่อคน และเมื่อวิเคราะห์จุดแข็งของชุมชนฯ ยังพบอีกว่า คนในชุมชนมีอัธยาศัยไมตรีที่ดี ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญหนึ่งในการต้อนรับนักท่องเที่ยว ที่จะสร้างความประทับใจและเชิญชวนให้นักท่องเที่ยวเดินทางกลับมาอีกครั้ง ความเข้มแข็งของผู้นำชุมชน และผู้นำกลุ่มท่องเที่ยว

เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการรวมกลุ่มชุมชนท่องเที่ยวให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งชุมชนฯ ยังมีกิจกรรมและแหล่งท่องเที่ยว ที่เป็นเส้นทางเชื่อมโยงไปยังแหล่งท่องเที่ยวสำคัญในพื้นที่อำเภอน้ำหนาว เช่น อุทยานแห่งชาติน้ำหนาว ถ้ำใหญ่ อุทยานธรณีเพชรบูรณ์ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง แต่อย่างไรก็ตามยังพบว่า คนในชุมชนยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และการบริหารจัดการเชิงบูรณาการ

จากการสัมภาษณ์และสังเกต ยังพบว่า ด้านการเข้าถึงชุมชน มีเส้นทางสะดวกสบายสามารถใช้ GPS หรือป้ายบอกทางเข้าสู่ชุมชนได้สะดวก ส่วนการเข้าถึงข้อมูลท่องเที่ยว พบว่ามีการนำเสนอผ่านสื่อออนไลน์ให้นักท่องเที่ยวได้ค้นหาข้อมูลก่อนการเดินทางบ้าง แต่ยังขาดความต่อเนื่องในการสื่อสารกับนักท่องเที่ยว ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก มีบริการครอบคลุมในทุกด้านแต่ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว ซึ่งส่วนใหญ่ยังคงต้องพึ่งพาพื้นที่ชุมชนใกล้เคียงหรือในพื้นที่อำเภอน้ำหนาว เช่น ร้านอาหาร ที่พัก โรงพยาบาล หรือสถานส่งเสริมสุขภาพตำบล เป็นต้น สำหรับบริการโฮมสเตย์ในชุมชนมีจำนวน 4 หลัง และได้รับมาตรฐานโฮมสเตย์แล้ว จำนวน 1 หลัง สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ประมาณ 6 - 8 คน โดยแบ่งพื้นที่ในส่วนของบ้านเพื่อจัดบริการให้นักท่องเที่ยว ในบ้านมีสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน ไม่มีเครื่องปรับอากาศ มีบริการพัดลม และที่นอนแบบฟูกปูบนพื้นพร้อมมุ้งหลัง จึงได้ความรู้สึกถึงวิถีชีวิตต่างจังหวัดได้เป็นอย่างดี ส่วนธุรกิจการนำเที่ยว ชุมชนมีการรวมกลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านห้วยหญ้าศรี และนำเสนอโปรแกรมท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางท่องเที่ยวเอง และกลุ่มศึกษาดูงานเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งนิยมเดินทางท่องเที่ยวแบบไปเช้าเย็นกลับ

2. การมีส่วนร่วมของชุมชนด้านการท่องเที่ยว พบว่า ชุมชนฯ มีการรวมกลุ่มจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านห้วยหญ้าศรี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 โดยมีนายสาธิต คำเจียกเป็นประธานวิสาหกิจชุมชน ซึ่งได้มีการพัฒนาและดำเนินการด้านการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2561 ได้รับการคัดเลือกให้เป็นหนึ่งในแหล่งท่องเที่ยวชุมชนในโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ส่งผลให้ชุมชนฯ เริ่มเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวมากขึ้น มีนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในชุมชนทั้งแบบเป็นกลุ่มศึกษาดูงาน และนักท่องเที่ยวอิสระ ดังนั้น ในการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวของชุมชน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ชุมชนร่วมกันจัดทำโปรแกรมท่องเที่ยวภายในชุมชนขึ้น โดยนำเสนอกิจกรรมการท่องเที่ยวด้วยการแสดง “เซิ้งสวิง” ของกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชนและเยาวชนในชุมชน กิจกรรมท่องเที่ยวชมธรรมชาติโดยการนั่งรถอีแต็ก ใน 4 จุดแหล่งท่องเที่ยวที่ไม่ควรพลาด ได้แก่ จุดชมวิวกุ๊ฮิ ลานหินโคกลาด น้ำตกถ้ำค้างคาว และรอยเท้าหมี และในระหว่างการเดินทางยังนำเสนอกิจกรรมการประกอบอาหารถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์จากกระบอกไม้ไผ่นำมาหาลาม (เผา) เช่น หลามไก่บ้าน และสิริพมาในกระบอกไม้ไผ่พร้อมกับน้ำพริก ผักต้ม และส้มตำ เป็นต้น ส่วนในด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ชุมชนมีความผูกพันกับป่า ทั้งการตั้งถิ่นฐาน การประกอบอาชีพ และหาอาหารเพื่อการดำรงชีวิต ดังนั้น คนในชุมชนส่วนใหญ่จึงให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และป่าไม้โดยรอบชุมชน เช่น โครงการอนุรักษ์ปลูกป่าในชุมชนที่ได้รับการสนับสนุนจากกรมป่าไม้ เพื่อนำพันธุ์ไม้มาปลูกในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวและให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแล และรักษา นอกจากนี้ชุมชนฯ ยังมีโครงการจิตอาสา

เพื่อช่วยกันดูแลรักษาความสะอาดในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวของชุมชน และพื้นที่โดยรอบชุมชน ด้วย การคัดแยกขยะและนำมาขายให้กับธนาคารขยะขององค์การบริหารส่วนตำบลน้ำหนาว รวมไปถึงการประชาสัมพันธ์ให้มีการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุดด้วย ด้านธุรกิจการท่องเที่ยว ชุมชนยังขาดความรู้ในการให้จัดหาและให้บริการในธุรกิจด้านการท่องเที่ยวอย่างเป็นมาตรฐาน รวมไปถึงการเพิ่มมูลค่าในผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วย ด้านการตลาดการท่องเที่ยว ชุมชนมีแนวทางการใช้กลยุทธ์การประชาสัมพันธ์ ด้วยวิธีการบอกต่อแบบปากต่อปาก โดยคนในชุมชนจะมีการแบ่งปันรูปภาพและเรื่องราวของชุมชนฯ ผ่านสื่อออนไลน์ทั้งแบบส่วนบุคคลและแบบสาธารณะ เพื่อเชิญชวนให้เกิดการท่องเที่ยว แต่ยังไม่สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายและยังขาดความชำนาญในการหาจุดขายของสินค้าและบริการในชุมชนเพื่อสื่อสารไปยังกลุ่มเป้าหมายได้ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ชุมชนมีจุดแข็งที่ผู้นำชุมชนเข้มแข็งและดำเนินงานอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ในระยะเริ่มต้น อีกทั้งยังได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐเพื่อการจัดตั้งกลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชนห้วยหญ้าไคร้ ส่งผลให้เกิดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนมากขึ้น และด้านจิตสำนึกของชุมชนท้องถิ่น ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ รักษาวินัยธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น อาหารเครื่องจักสาน ประเพณีความเชื่อของชุมชน และร่วมกันรักษาสิ่งแวดล้อมบริเวณหน้าบ้าน แหล่งท่องเที่ยว รวมถึงการรักษาป่าไม้ของชุมชนด้วย

3. แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ชุมชนบ้านห้วยหญ้าไคร้ จากการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกกลุ่ม มีความเห็นสอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยพิจารณาตามหลักการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน พบว่าในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ชุมชนจำเป็นต้องได้รับการส่งเสริมและเปิดโอกาสให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกด้าน โดยมีภาครัฐเป็นตัวกลางในการสนับสนุน ช่วยเหลือให้เกิดการรวมกลุ่ม กำหนดบทบาทหน้าที่ การกระจายรายได้และผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม นอกจากนี้ในการพัฒนาด้านกิจกรรมท่องเที่ยวจะต้องมีส่วนช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวซึ่งเป็นทรัพยากรหลักที่โดดเด่นของชุมชน เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ และสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรท้องถิ่นทั้งในเชิงธรรมชาติและวัฒนธรรมให้กับเยาวชนควบคู่ไปกับการสร้างประสบการณ์ที่มีคุณค่าแก่นักท่องเที่ยวด้วย

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ชุมชนบ้านห้วยหญ้าไคร้สามารถหาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ตามแนวคิดหลักการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อุชาวดี พูลพิพัฒน์, 2545; บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548; เทิดชาย ช่วยบำรุง, 2552; The Global Sustainable Tourism Council, 2013) และแนวคิดการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (พยอม ธรรมบุตร, 2549; อัจฉรา ศรีลาชัย และภูเกริก บัวสอน, 2561) แล้วนำมานำเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ชุมชนบ้านห้วยหญ้าไคร้ และอภิปรายผลโดยมีรายละเอียด ดังนี้

จากบริบทและศักยภาพชุมชนบ้านห้วยหญ้าไคร้มีความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ และมีความหลากหลายในลักษณะทางธรณีวิทยา พืชพันธุ์และป่าไม้ มีวิวและบรรยากาศดี ทำให้เกิด

การส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชน และเกิดการรวมกลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านห้วยหญ้าเครือ เพื่อให้มีการจัดการที่เป็นรูปแบบในการให้บริการกับนักท่องเที่ยวมากขึ้น อีกทั้งยังมีผู้นำที่เข้มแข็ง และการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐซึ่งถือเป็นปัจจัยกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวของชุมชน หากแต่ยังคงต้องเร่งสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การบูรณาการความร่วมมือ และการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวสำคัญในพื้นที่อำเภอน้ำหนาว เช่น อุทยานแห่งชาติน้ำหนาว ถ้าใหญ่ อุทยานธรณีเพชรบูรณ์ เป็นต้น สอดคล้องกับ วิภาดา มุกดา (2557) กล่าวว่า รัฐต้องมีส่วนร่วมในการสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว รวมถึงการจัดตั้งศูนย์ประสานงานและบริการด้านการท่องเที่ยว ตลอดจนการร่วมพัฒนา กิจกรรม สินค้าและบริการ และพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่ายร่วมด้วย โดยจะต้องคำนึงถึงข้อจำกัดของพื้นที่ด้วย (Arif, Nugroho & Hariadi, 2019)

การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวที่จะนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนนั้น ในภาพรวมจะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนถูกจำกัดด้วยความรู้ ความสามารถทางเทคโนโลยี รวมไปถึงวิถีชีวิตของชุมชนยังคงพึ่งพาเกษตรกรรม และงานรับจ้างเป็นหลักหากเข้าร่วมอบรมอาจทำให้ขาดรายได้ ขาดความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว ขาดจิตอาสา ส่งผลให้เกิดการไม่รับทราบข้อมูลอย่างทั่วถึง ดังที่คนในชุมชน กล่าวว่า “ไม่ค่อยได้เข้ามามีส่วนร่วมมากนัก เนื่องจากไม่ค่อยรับรู้ของการมาของนักท่องเที่ยว และไม่ค่อยได้รับการประสานงานจากผู้นำชุมชน หรือกำนันผู้ใหญ่บ้าน แต่ยังคงสนับสนุนให้คนในชุมชนมีส่วนร่วม และอยากให้มีการกระจายรายได้มากกว่านี้” (พัชรินทร์ ศรีพุทธ, 2563) “ไม่ค่อยมีส่วนร่วมมากนัก ส่วนมากจะให้ผู้นำชุมชนเป็นคนจัดการร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง” (ปิยะพร คำแห, 2563)

และในด้านการมีส่วนร่วมทั้ง 6 ด้าน ตามแนวคิดการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยว อย่างยั่งยืนจะนำมาอภิปรายเป็นรายด้าน ดังนี้ **ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว** ชุมชนฯ มีความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ และมีความหลากหลายในลักษณะทางธรณีวิทยา พืชพันธุ์และป่าไม้ แต่ยังคงมีการพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวให้หลากหลาย โดยรูปแบบการท่องเที่ยวควรมุ่งเน้นการท่องเที่ยวที่สร้างประสบการณ์ที่มีคุณค่ากับธรรมชาติ ความใกล้ชิด ซึ่งสอดคล้องกับ Buhalis (2000) ที่ได้กล่าวถึง คุณลักษณะพื้นฐานของทรัพยากรการท่องเที่ยวต้องประกอบด้วย จุดดึงดูดใจ การเข้าถึง แหล่งท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวก โปรแกรมการท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยว และการบริการเสริมอื่น ๆ หากแต่แหล่งท่องเที่ยวยังคงต้องอาศัยการใช้เทคโนโลยี เพื่อการเพิ่มคุณภาพการบริการ การกระจายข้อมูล และการมีส่วนร่วมอย่างทั่วถึง เพื่อนำไปสู่การเป็น Smart tourism destination เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน (Buhalis, 2014) อย่างไรก็ตาม Arif, Nugroho & Hariadi (2019) ได้ศึกษาตามแนวทาง 6As พบว่า การพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวมีความสำคัญโดยตรงต่อนักท่องเที่ยวในการเดินทางท่องเที่ยว มากกว่าความดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวซึ่งมีข้อจำกัดทางลักษณะเฉพาะของพื้นที่ ดังนั้นในการพัฒนา กิจกรรมการท่องเที่ยว จึงต้องมุ่งตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและสามารถสร้างประสบการณ์ที่มีคุณค่าได้ **ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม** จำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วน รวมไปถึงการพัฒนาการสื่อความหมายธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยว ดังนั้นผู้วิจัยได้เสนอกิจกรรมที่สามารถนำมาใช้ในการจัดการท่องเที่ยวควบคู่กับการอนุรักษ์ มุ่งเน้นกิจกรรม

การท่องเที่ยวที่ปลูกจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยว การสร้างความตระหนักและประสบการณ์ที่มีคุณค่าแก่นักท่องเที่ยว ได้ดังนี้

1. กิจกรรมเส้นทางเดินป่า หรือ เส้นทางปั่นจักรยานทั้งระยะสั้น และระยะไกล เนื่องจากชุมชนฯ มีศักยภาพที่โดดเด่นในเชิงธรรมชาติ สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั้ง 5 กลุ่ม อีกทั้งเส้นทางยังมีความสวยงามสามารถแวะพักตามแหล่งท่องเที่ยวได้

2. กิจกรรมสูดโอโซน ดูหมอก ชมพันธุ์ไม้กล้วยไม้

3. กิจกรรมการถ่ายภาพใกล้ชิดธรรมชาติ เช่น ถ่ายภาพพันธุ์ไม้หายาก ไม้พื้นถิ่น ถ่ายภาพดวงดาวหรือที่เรียกว่า ทางช้างเผือก เป็นต้น เนื่องจากชุมชนฯ อยู่ใกล้ชิดแหล่งธรรมชาติเส้นทางเข้าถึงง่าย อาจจะค่อนข้างง่ายกว่าที่อื่น ๆ

4. กิจกรรมของกลุ่มโฮมสเตย์ ต้องเพิ่มกิจกรรมให้มีความน่าสนใจเพิ่ม เช่น การทำบุญตักบาตรตอนเช้าด้วยอาหารพื้นบ้านที่นักท่องเที่ยวได้เลือกสรรเอง กิจกรรมเรียนรู้วิถีชีวิตต่าง ๆ เป็นต้น

5. กิจกรรมเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวอุทยานธรณีวิทยา และการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น

นอกจากนี้ การนำวัสดุในธรรมชาติ หรือเครื่องมือเครื่องใช้ มาประยุกต์ใช้สำหรับการตกแต่งพื้นที่ต้อนรับนักท่องเที่ยว ป้ายแหล่งท่องเที่ยว หรือแม้กระทั่งการใช้ภาษาถิ่น ก็ถือเป็นส่วนหนึ่งของการอนุรักษ์ในวัฒนธรรมท้องถิ่นได้ **ด้านธุรกิจการท่องเที่ยว** ควรมีแผนบริหารจัดการท่องเที่ยวของชุมชน เพื่อการรักษาระดับและเพิ่มจำนวนมาตรฐานโฮมสเตย์ การพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวเพื่อขยายฐานการรองรับนักท่องเที่ยวในหลายกลุ่ม เพื่อให้สอดคล้องกับ **ด้านการตลาดการท่องเที่ยว** การใช้สื่อออนไลน์ในรูปแบบต่าง ๆ สามารถเข้าถึงนักท่องเที่ยวได้ในวงกว้าง รวมไปถึงการเป็นเครือข่ายระหว่างชุมชน นักเดินทาง ช่างภาพ เพื่อร่วมกันแบ่งปันประสบการณ์ รูปภาพ หรือเรื่องราวที่สัมผัสได้ในชุมชน หรืออาจจะเรียกว่า การใช้กลยุทธ์แบบปากต่อปากก็ได้ หากแต่ชุมชนยังมีข้อจำกัดเรื่องความรู้ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี และรูปแบบการดำเนินชีวิตแบบเกษตรกรรมที่ยังไม่สอดคล้องการใช้เทคโนโลยี การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์และบริการ ภาครัฐจึงควรให้การสนับสนุนในการสร้างเครือข่ายการจำหน่ายสินค้าชุมชนร่วมกับภาคเอกชนต่าง ๆ เพื่อเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายให้หลากหลายมากยิ่งขึ้น ดังที่กลุ่มนักท่องเที่ยวได้ให้สัมภาษณ์ว่า “ชุมชนฯ ควรพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว การเอาผลิตภัณฑ์ของคนในชุมชน เช่น เครื่องจักรสาร การแปรรูปผลไม้ ผัก มาเป็นธุรกิจ มาขายผ่านโซเชียลมีเดียโดยไม่ต้องผ่านพ่อค้าคนกลางหรือเมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนบ้านห้วยหญ้าศรีเพื่อให้มีรายได้เข้าชุมชนได้โดยตรง” และยังสอดคล้องกับ พิมพ์ระวี โรจน์รุ่งสัจด์ (2553) ที่กล่าวว่า การดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวชุมชนต้องคำนึงถึงความเข้าใจถึงความเป็นชุมชน ต้องรู้หัวใจที่แท้จริงของชุมชน ชุมชนต้องมีส่วนร่วมทุกกระบวนการในการทำงาน ที่จะต้องช่วยกันสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว เพราะการประชาสัมพันธ์โดยการพูดกันต่อปากเป็นช่องทางการตลาดที่ดีที่สุด โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย อีกทั้งการมีช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าที่หลากหลายโดยการใช้เทคโนโลยี เช่น เฟสบุ๊ก (Facebook) หรือการสร้างแอปพลิเคชันบนมือถือ (Mobile Application)

จะช่วยเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวสามารถเลือกค้นข้อมูลได้สะดวกรวดเร็ว และขยายได้ในวงกว้าง (จันทร์จิรา สุขบรรจง และสมยศ วัฒนากมลชัย, 2562) **ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น** ผู้นำชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้ชาวบ้านเข้ามาสมาชิกของกลุ่มท่องเที่ยว โดยสมัครใจ เปิดโอกาสรับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะติชม และแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบร่วมกัน มุ่งเน้น หลักการดำเนินงานโปร่งใส เป็นธรรม และเท่าเทียม โดยเฉพาะในเรื่องการแบ่งปันผลประโยชน์ จึงจะทำให้คนในชุมชนฯ เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยกลุ่มผู้นำชุมชน ได้กล่าวว่า “คนในชุมชนให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่าง ๆ โดยในกลุ่มท่องเที่ยวของชุมชน และมีเป้าหมายร่วมกันว่า ชุมชนจะจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยความร่วมมือของทุกคนและ จะสำเร็จได้ต้องใช้เวลา 5-10 ปี” (สาธิต คำเจียก, 2563) แต่ก็ยังมีความคิดเห็นจากตัวแทนชุมชน บางกลุ่มที่กล่าวว่า “ผู้นำชุมชน ควรต้องเพิ่มการให้ข้อมูลอย่างทั่วถึง รับฟังความคิดเห็นต่าง และการกระจายผลประโยชน์ในกลุ่มเครือข่าย” อัจฉรา ศรีลาชัย และภูเกริก บัวสอน (2561) ยังกล่าวถึง ปัจจัยแห่งความสำเร็จและแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ต้องคำนึงการพัฒนา อย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆทั้งภาครัฐและเอกชน ร่วมกันวิเคราะห์ ศักยภาพ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรคของชุมชน ร่วมกันรักษาอัตลักษณ์ของชุมชน และพัฒนา ผลิตภัณฑ์ของชุมชนให้มีความน่าสนใจ ร่วมวางแผนในการทำการตลาด และจะต้องทำคือแผนการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนขึ้นเพื่อให้เป็นแนวทางในการดำเนินงานด้วย และ**ด้านจิตสำนึกของชุมชนท้องถิ่น** ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีบทบาทที่แตกต่างกันในการสร้างจิตสำนึก เช่น การรวบรวม องค์ความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต ทัศนคติ และภูมิปัญญาต่าง ๆ ของชุมชน เพื่อถ่ายทอดให้เยาวชนได้รับรู้และสืบทอด การสร้างและนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับชุมชนในแง่มุม ต่าง ๆ ผ่านกิจกรรมท่องเที่ยว การเป็นต้นแบบให้กับเยาวชน รวมไปถึงการบูรณาการความร่วมมือ ระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน (บวร) ได้ด้วยเช่นกันที่จะสามารถส่งเสริมและพัฒนา ปูปลงความรักหวง แห่นและภาคภูมิใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งจากผลวิจัยสอดคล้องกับ กรรณก เกิดสังข์ (2560) ที่ได้กล่าวว่า ชุมชนและหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องของพื้นที่ควรมีการจัดทำโครงการ เช่น โครงการ สร้างเส้นทางการศึกษาทรัพยากรธรรมชาติและวิถีชีวิตชุมชน โครงการจัดตั้งศูนย์บริการที่มีมาตรฐาน และสื่อเอกสารสิ่งพิมพ์ โครงการมีคฤหบดีน้อย ซึ่งจะมีส่วนในการสร้างจิตสำนึกที่ดีให้แก่นักท่องเที่ยว และชุมชนท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้

1. ควรมีการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวในพื้นที่กับชุมชน ให้มีความสะดวกสบายและดึงดูดใจนักท่องเที่ยว
2. การมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยว ต้องอาศัยการสื่อสารและสร้างความเข้าใจกับคนในชุมชนอย่างต่อเนื่อง
3. คนในชุมชนฯ ควรได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีความรู้และความเข้าใจในรูปแบบ การจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนให้มีทิศทางเดียวกัน และการเปิดโอกาสให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวของชุมชน และได้รับผลประโยชน์อย่างเสมอภาคและทั่วถึง

4. หน่วยงานภาครัฐ ควรเข้าช่วยในการบูรณาการความร่วมมือกับหลาย ๆ หน่วยงานเพื่อสร้างเครือข่ายการทำงานมากขึ้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาในครั้งนี้ สามารถนำไปต่อยอดเพื่อการวิจัยครั้งต่อไปได้ ดังนี้

1. การวิจัยในเชิงปริมาณเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งเสริมความสำเร็จของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
2. การศึกษาเชิงนโยบาย และกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ซึ่งสนับสนุนทุนงานวิจัยภายใน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 และสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ที่มีส่วนช่วยให้การวิจัยครั้งนี้ สำเร็จลุล่วงด้วยดี จึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

เอกสารอ้างอิง

- กรกนก เกิดสังข์. (2560). การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเชิงกลยุทธ์: กรณีศึกษาตำบลบางไผ่ อำเภอมะนัง จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วารสารราชภัฏสุราษฎร์ธานี. 4(2): 231-249.
- กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด สำนักงานจังหวัดเพชรบูรณ์. (2563). แผนพัฒนาจังหวัดเพชรบูรณ์ พ.ศ. 2561-2565 (ฉบับทบทวนประจำปี พ.ศ. 2563). [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก:
http://www.phetchabun.go.th/download_pmqa/book_file/1568578841_mzxcwnmt.pdf. (2563, 14 มีนาคม).
- จันทร์จิรา สุขบรรจง และสมยศ วัฒนาภมลชัย. (25562). การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของ หานมดแดง อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง. Journal of Thai Hospitality and Tourism. 14(2): 3-16.
- เทิดชาย ช่วยบำรุง. (2552). บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนบนฐานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก:
http://www.kpi.ac.th/media_kpiacth/pdf/M10_213.pdf. (2563, 22 พฤษภาคม).
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. เชียงใหม่: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ปิยะพร คำแซ. (2563). ชาวบ้านชุมชนห้วยหญ้าศรี. สัมภาษณ์, 16 กุมภาพันธ์ 2563.
- พยอม ธรรมบุตร. (2549). การวางแผนยุทธศาสตร์ ด้านการท่องเที่ยว, เอกสารประกอบการเรียนการสอน เรื่อง การวางแผนยุทธศาสตร์ ด้านการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พัชรินทร์ ศรีพุทธ. (2563). ชาวบ้านชุมชนห้วยหญ้าศรี. สัมภาษณ์, 16 กุมภาพันธ์ 2563.

- พิมพ์ระวี โรจน์รุ่งสัจย์. (2553). การท่องเที่ยวชุมชน. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮ้าส์.
- พิมพ์พลัส พงศกรรังศิลป์. (2557). การจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษา บ้านโคกไคร จังหวัดพังงา. **วารสารวิชาการ Veridian E-Journal**. 7(3): 650-665.
- โยธิน แสงวดี. (2561). การวิจัยเชิงคุณภาพ เอกสารประกอบการเรียนการสอน **เรื่อง การออกแบบการวิจัย**. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- วิภาดา มุกดา. (2557). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก. **วารสารวิชาการบัณฑิตวิทยาลัยสวนดุสิต**. 10(3): 55-72.
- สาธิต คำเจียก. (2563). ผู้นำกลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านห้วยหญ้าไครือ. **สัมภาษณ์**, 18 กุมภาพันธ์ 2563.
- อัจฉรา ศรีลาชัย และภูเกริก บัวสอน. (2561). แนวทางการจัดการรูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชน อย่างยั่งยืน กรณีศึกษาชุมชนบ้านโคกเมือง ตำบลจรเข้มาก อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์. **วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์**. 12(1), 218-229.
- อุษาวดี พูลพิพัฒน์. (2545). การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน: กรณีศึกษาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ในประเทศไทย. **จุลสารการท่องเที่ยว**. 21(4): 38-48.
- Arif, Y. M., Nugroho, S. M. S., & Hariadi, M. (2019). **Selection of Tourism Destinations Priority using 6AsTD Framework and TOPSIS**. [Online], Available: <https://ieeexplore.ieee.org/document/9034671>. (2020, 16 December).
- Buhalis, D. (2000). Marketing the competitive destination in the future. **Tourism Management**. 21(1), 97-116.
- Buhalis, D. (2014). Smart Tourism Destination. **Information and Communication Technologies in Tourism 2014**. [Online], Available: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-319-03973-2_40. (2020, 16 December).
- The Global Sustainable Tourism Council. (2013). **Global Sustainable Tourism Council Criteria**. [Online], Available: https://www.gstcouncil.org/wp-content/uploads/2017/01/Thai-GSTC---H_TO-v2.pdf. (2019, 20 August).